

маніпулюючи оточуючими ставити та реалізовувати власні цілі. Саме власні цілі допоможуть підлітку сформувати патерни поведінки, які нададуть можливість у відповідь на виклики брати на себе відповідальність за свої дії, що саме і є життестійкістю. Гра допомагає підлітку висвітлити необхідність власної активної життєвої позиції та прийняття відповідальності за події, що з ним відбуваються.

Технічне оснащення консультативної платформи «Трикутник Перемоги» – ігрове поле, фішки, картки гравців. Також в грі задіяні ресурсні колоди метафоричних асоціативних карт (МАК).

Список бібліографічних посилань

1. Соловьева С. Л. Ресурсы личности. *Медицинская психология в России*. 2010. № 2. URL: http://medpsy.ru/mprij/archiv_global/2010_2_3/nomer/nomer02.php (дата звернення: 30.01.2018).

Отримано 27.02.2018

УДК 373.5

Ірина Ігорівна ШЕВЦОВА,

*курсант факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДІВЧАТАМИ З ДЕВІАНТНИМИ ФОРМАМИ ПОВЕДІНКИ

Відображені результати емпіричного дослідження сприйняття ставлення батьків та схильності до поведінки, що відхиляється, у дівчат з девіантними формами поведінки. Показано, що ворожість, директивність і непослідовність у вихованні батьків значною мірою сприяє розвитку у дівчат форм поведінки, що відхиляються.

В нашій країні серйозну занепокоєність державних органів і суспільства в цілому викликає ріст числа дітей, що знаходяться в соціально небезпечному положенні, збільшення соціального сирітства, бездоглядності і безпритульності, злочинності, алкоголізму та наркоманії дітей.

У дослідженні брали участь 30 дівчат підліткового віку (12–15 років), які привернули до себе увагу працівників поліції або знаходяться на наглядовому обліку в секторі ювенальної превенції. В дослідженні використовувалися методика схильності до поведінки, що відхиляється (О. М. Орел) та опитувальник «Поведінка батьків та ставлення підлітків до них» (ADOR).

Показник позитивного інтересу виявився статистично достовірно ($p \leq 0,01$) негативно пов'язаним зі схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до агресії та насильства та вольового контролю емоційних реакцій (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Взаємозв'язок сприйняття ставлення матері та
схильності до поведінки, що відхиляється, у дівчат
з девіантними формами поведінки, r_s**

Характер сприйняття	Схильність до поведінки, що відхиляється						
	1	2	3	4	5	6	7
Позитивний інтерес	0,25	0,21	0,34*	0,60**	-0,40*	-0,53**	0,02
Директивність	-0,29	0,01	-0,25	-0,08	0,37*	0,31	0,09
Ворожість	-0,15	-0,19	-0,16	-0,32	0,35*	0,48**	0,15
Автономія	-0,21	-0,20	-0,18	0,00	-0,49	-0,18	-0,41*
Непослідовність	-0,46**	0,63**	0,50**	-0,22	0,25	-0,11	0,69**
Близькість	0,21	0,22	0,27	0,50*	-0,40*	-0,54**	-0,06
Критичність	-0,20	0,15	0,01	0,15	0,47	0,31	-0,24

Умовні позначення: * – $p = 0,05$; ** – $p = 0,01$.

1 – установка на соціальну бажаність;

2 – схильність до подолання норм і правил;

3 – схильність до адиктивної поведінки;

4 – схильність до саморуйнівної поведінки;

5 – схильність до агресії і насильства;

6 – вольовий контроль емоційних реакцій;

7 – схильність до деліквентної поведінки.

Директивність матері, тобто жорсткий контроль з її боку, тенденцію до легкого зобов'язання своєї влади, заснованої на амбіціях і не вітаючи при цьому вираження власної думки дівчини певним чином впливає на формування поведінки дівчат, що відхиляється, а саме, зі схильністю дівчат до агресії та насильства ($p \leq 0,05$) (табл. 1).

Сприйняття дочкою ставлення матері як ворожого, який відбиває підозріле відношення матері до сімейного середовища та дистанція щодо її членів, статистично достовірно пов'язаний зі схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до агресії та насильства ($p \leq 0,05$) та вольового контролю емоційних реакцій ($p \leq 0,01$) (див. табл. 1).

Слід підкреслити негативний статистично достовірний ($p \leq 0,01$) взаємозв'язок у дівчат з девіантними формами поведінки показника автономії у вихованні матері та схильності до агресії і насильства, деліквентної поведінки (див. табл. 1).

Як свідчать дані дослідження непослідовність у вихованні в сприйнятті дівчат з девіантними формами поведінки є провідним чинником у формуванні схильності до поведінки, що відхиляється. Були виявлені позитивні статистично достовірні кореляційні взаємозв'язки непослідовність у вихованні матері в сприйнятті дівчат з девіантними формами поведінки і схильності до подолання норм і правил ($p \leq 0,01$), схильності до адиктивної поведінки ($p \leq 0,01$) і схильності до

деліквентної поведінки. Зворотній статистично достовірний кореляційний зв'язок ($r_s = p \leq 0,01$) цієї виховної практики з установкою дівчат з девіантними формами поведінки на соціальну бажаність також підтверджують цю думку (див. табл. 1).

Як відбито в таблиці 1, установка на соціальну бажаність у дівчат з девіантними формами поведінки пов'язана з позитивним інтересом з боку матері, близькістю в стосунках. Схильність до саморуйнівної поведінки у дівчат з девіантними формами поведінки була статистично достовірно позитивно взаємозв'язана з позитивним інтересом з боку матері ($p \leq 0,01$). Вольовий контроль емоційних реакцій у дівчат позитивно взаємозв'язаний з показником ворожості ($p \leq 0,01$) у вихованні з боку матері, а взаємозв'язок з позитивним інтересом був негативним ($p \leq 0,01$). Схильність до подолання норм і правил статистично достовірно пов'язана з непослідовністю у виховній практиці матері ($p = 0,01$). Схильність до адитивної поведінки статистично достовірно ($p \leq 0,05$) пов'язана з показниками позитивний інтерес та непослідовність у вихованні матері.

Таким чином, непослідовність матер'ю у вихованні, яка оцінюється підлітками як деяке чергування (залежно від міри інформативної значущості) таких психологічних тенденцій, як панування сили і амбіцій і покірність (у адаптивних формах), делікатність і надальтруїзм і недовірлива підозрілість, найбільшою мірою впливає на схильність хлопчиків молодшого підліткового віку до форм поведінки, що відхиляються, що проводиться, у дівчат непослідовність у вихованні матері, так само є провідним чинником у формуванні схильності до поведінки, що відхиляється. Слід зазначити, що автономія з боку матері у вихованні дівчат не сприяє розвитку у них схильності до поведінки, що відхиляється. Виховна стратегія матері найбільшою мірою впливає на схильність дівчат до агресії та насильства.

Як показано в табл. 2, у дівчат з девіантними формами поведінки ворожість і директивність у вихованні батька сприяє розвитку форм поведінки, що відхиляються, в дослідженні виявлені статистично достовірні ($p \leq 0,01$) позитивні взаємозв'язки ворожості і схильності до подолання норм і правил схильності до адитивної поведінки, а так само директивності і схильності до агресії і насильства.

Як відбито в табл. 2, позитивний інтерес батька до доньки який сприймається як батьківська впевненість у собі, увага до доньки, теплота й відкритість відносин, відсутність різких перепадів у методах виховання, домінування теплих дружніх відносин із чітким усвідомленням границь того, що можна й чого не можна, статистично достовірно ($p \leq 0,05$) пов'язаний з схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до подолання норм та правил та вольового контролю поведінки.

Таблиця 2

**Взаємозв'язок сприйняття ставлення батька
і схильності до поведінки, що відхиляється,
у дівчат з девіантними формами поведінки**

Характер сприйняття	Схильність до поведінки, що відхиляється, r_s						
	1	2	3	4	5	6	7
Позитивний інтерес	- 0,08	-0,32*	- 0,24	-0,13	- 0,18	0,32*	- 0,15
Директивність	0,28	0,33*	0,22	0,42**	0,50**	0,13	0,11
Ворожість	0,11	0,61**	0,57**	0,44**	0,45**	-0,11	0,26
Автономія	- 0,10	-0,03	-0,01	-0,23	-0,09	0,18	0,10
Непоследовність	-0,18	0,44**	0,40*	0,10	0,46**	0,04	0,37
Близькість	- 0,09	- 0,47**	- 0,41*	- 0,28	- 0,31	0,25	- 0,21
Критичність	0,21	0,20	0,13	0,36*	0,33*	- 0,02	0,01

Умовні позначення: як у табл. 1.

Директивність батька як сполучення зверхимогливісті, орієнтованої на еталон "ідеальної дитини" і відповідної занадто твердої залежності, з одного боку, і емоційно-холодним відношенням – з іншої статистично достовірно ($p \leq 0,05$) пов'язана з схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до подолання норм та правил, схильністю до саморуйнівної поведінки та схильністю до агресії та насильства (табл. 2).

Як відбито в табл. 2, сполучення зверхимогливісті, орієнтованої на еталон «ідеальної дитини» і відповідної занадто твердої залежності, з одного боку, і емоційно-холодним відношенням – з іншої у батьківському ставленні до дочки (шкала ворожості), статистично достовірно ($p \leq 0,01$) пов'язані зі схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до подолання норм і правил, адиктивної і саморуйнівної поведінки, агресії та насильства.

Як свідчать ці дані таблиці 2, автономія у вихованні батька, у відмінності від автономії матері, не має вираженого впливу на формування форм поведінки, що відхиляються, у дівчат – учасниць дослідження.

Коли батько представляється людиною зовсім непередбаченим (шкала непоследовності) статистично достовірно ($p \leq 0,05$) пов'язана зі схильністю дівчат з девіантними формами поведінки до подолання норм і правил, до адиктивної поведінки, до агресії і насильства та деліквентної поведінки.

Таким чином, неадекватні форми виховної практики батьків істотним чином впливають на формування у дівчат з девіантними

формами поведінки схильності до агресії та насилля. Ворожість, директивність і непослідовність у вихованні батьків значною мірою сприяє розвитку у дівчат форм поведінки, що відхиляються. На формування у дівчат форм поведінки, що відхиляються, в найбільшій мірі впливають директивність і ворожість батька і непослідовність у вихованні матері.

Отримано 27.02.2018